

بررسی نقش تشکل های مکانیزاسیون (تعاونی ها) در توسعه بخش کشاورزی

محمد فهدریجانی^۱، علیرضا کیهانی^۲، علی حداد^۳

چکیده

در ایران حدود ۱۸ میلیون هکتار زمین زراعی وجود دارد که اغلب به صورت قطعات پراکنده و در اندازه های مختلف مورد بهره برداری قرار می گیرند. پراکندگی قطعات اراضی کشاورزی سنتی ایران در نظام ارباب و رعیتی و قبل از اصلاحات ارضی به علت عوامل طبیعی اقتصادی اجتماعی و سیاسی به وجود آمد. این پراکندگی، استفاده از دستاوردهای علمی، فنی و تکنولوژیکی، سرمایه گذاری در بخش تحقیقات، ارتباطات و نهاده های کشاورزی را مشکل و گاهی غیر ممکن می سازد. امروزه پراکندگی قطعات زمین، مانع اساسی راه پیشرفت و توسعه کشاورزی و جامعه روستایی می باشد. مفهوم یکپارچه سازی اراضی کشاورزی به معنای یکپارچه سازی و یا هماهنگ نمودن کلیه فعالیت های کشاورزی اعم از آماده سازی زمین، تهیه بذر، کود، سم، ماشین های کشاورزی و نگهداری و استفاده صحیح از آنها، مدیریت صحیح مزرعه و بازاریابی محصولات کشاورزی است، به نحوی که بتوان ضمن بالا بردن توان تولید، نوع کشت و محصولات را مطابق با نیاز های جامعه هدایت نمود. با توجه به اهمیت استفاده از ماشین ها در عملیات مختلف کشاورزی و ضرورت استفاده از ماشین ها با عنایت به قیمت بالای ماشین های کشاورزی و عدم توان خرید کشاورزان (و یا به صرفه نبودن) به منظور حمایت و خدمات رسانی به واحدهای خرده مالکی و سامان بخشیدن به خدمات پس از فروش ماشین های کشاورزی، کاربرد ماشین ها و ادوات به صورت جمعی و در رقابت با واحدهای ارائه دهنده خدمات مکانیزه (تشکل ها، تعاونیها) به صورت اختصاصی، احتمالاً بهترین روش در شرایط کنونی کشور ما به نظر می رسد. در این مطالعه که به صورت اسنادی و کتابخانه ای صورت گرفته، سعی شده است که نقش تشکل های مکانیزاسیون در توسعه کشاورزی و مشکلات و موانع توسعه آنها مطرح گردد.

واژه های کلیدی: مکانیزاسیون، تشکل، تعاونی، ماشین های کشاورزی

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مکانیزاسیون کشاورزی، دانشکده مهندسی بیوسیستم، دانشگاه تهران

۲- دانشیار گروه مهندسی مکانیک ماشین های کشاورزی، دانشکده مهندسی بیوسیستم، دانشگاه تهران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد مکانیزاسیون کشاورزی، دانشکده مهندسی بیوسیستم، دانشگاه تهران

مقدمه

شاید بتوان گفت هیچ زمانی به اندازه امروز ضرورت توسعه کشاورزی یعنی جلب مشارکت جمعی کشاورزان کشور برای ایجاد تحولی کیفی یا نرم افزاری در ساختار کشاورزی به ویژه نظام های بهره برداری به عنوان محور و کانون این تحول در جهت تحقق اهداف اصلی توسعه کشاورزی قابل لمس و درک نبوده است. منظور از این تحول افزایش کمی و بهبود کیفی عملکرد آن، شامل افزایش میزان بهره وری و سود در هکتار، افزایش در آمد و امکان پس انداز و سرمایه گذاری در زمینه صنایع وابسته به کشاورزی، ایجاد اشتغال و افزایش ارزش افزوده، تأمین رفاه کشاورزان و فراهم آوردن موجبات رشد آگاهی و شخصیتی آنان و ایجاد زمینه لازم برای کاربرد روش ها و فنون و استفاده صحیح و مناسب از ابزار و ماشین ها و نهاده های کشاورزی است. البته این امر باید با توجه به حفظ محیط زیست و افزایش و رشد تولیدات کشاورزی در جهت پاسخگویی به نیازهای مردم و کمک به رشد و شکوفایی استعداد های آنان، کاهش وابستگی ها و کمک به حفظ استقلال کشور انجام گیرد. از طرف دیگر توسعه سایر بخش های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ضرورت تحولی کیفی در ساختار کشاورزی سنتی خود مصرفی و معیشتی محلی و توجیه آن در راستای کشاورزی نوین و سودآور در مقیاس ملی و بین المللی را می رساند. محور قرار دادن بخش کشاورزی در برنامه توسعه، ضرورت پرداختن به مسائل مبتلا به کشاورزی نظیر کوچکی و پراکندگی اراضی، نارسایی سازمان و مدیریت تولید (به ویژه در سطح برخی نظام های بهره برداری موجود)

تأخیر علمی و تکنولوژیکی، ضعف استفاده صحیح از روش ها و فنون، ابزار و ماشین ها و نهاده های کشاورزی، تخریب و یا عدم استفاده بهینه از منابع تولید، ضعف مشارکت جوانان روستایی در امر کشاورزی و پایین بودن میزان بهره بری و غیره را دو چندان می سازد (۶).

امروزه در ایران بیش از ۳/۵ میلیون واحد بهره برداری وجود دارد که بیش از ۸۰ درصد یعنی ۳ میلیون آنها را واحدهای سنتی کوچک و دهقانی زیر ۱۰ هکتار تشکیل می دهند، که فقط ۳۰ درصد اراضی کشاورزی را در اختیار دارند. متوسط اراضی هر یک از این واحدها کمتر از ۳ هکتار است که آن هم به طور متوسط در ۵ قطعه کوچک پراکنده است (۳). کوچکی و پراکندگی اراضی به عنوان یک مشکل ساختاری مانع از انجام به زراعی و کاربرد صحیح روش های علمی و استفاده مناسب از ماشین ها و نهاده های نوین کشاورزی در جهت افزایش میزان بهره وری با ملاحظات زیست محیطی است. به همین دلیل در قانون توسعه، ضرورت ایجاد یک تحول بنیادی در ساختار کشاورزی و تبدیل کشاورزی سنتی به کشاورزی نوین و سودآور به عنوان یک هدف استراتژیک مورد تأکید قرار گرفته است. بدیهی است که این امر جز از طریق تغییر نوع نظام بهره برداری و نهادمندی نظام یا نظام های بهره برداری نوین و مناسب به عنوان ترکیب کننده همه عوامل تولید و تعیین کننده کمی و کیفی عملکرد کشاورزی عملی نخواهد شد. هر نظام بهره برداری دارای سازمان، مدیریت، فضا، اطلاعات، تکنولوژی، سطح توسعه، جمعیت یا اعضاء و کارکنان خاص خود است. این موارد طبق قواعد مالکیت، حاکمیت، عاملیت، مبادله و سایر ویژگی

های نرم افزاری ناظر بر واحد بهره برداری با برخوردار بودن نسبی از امکانات، با بهره برداری از منابع آب و خاک در فرایند تولید محصولات کشاورزی برای مصرف یا مبادله و یا فروش مشارکت دارند. تمام عوامل محیطی به واسطه همین نظام بهره برداری است که بر کمیت و کیفیت عملکرد کشاورزی مؤثر واقع می شوند. بنابراین توسعه کشاورزی، به معنی ایجاد تحولی کیفی و بنیادی در ساختار کشاورزی، موقوف به شناخت و نهادمندی نظام های بهره برداری بهینه و مناسب در ایران است (۴).

در این مقاله سعی بر آن است تا به نقش شرکت های تعاونی و خدمات حمایتی مکانیزاسیون در تسریع روند مکانیزاسیون در کشور پرداخته شود.

بررسی منابع

در خصوص تقسیم بندی نظام های بهره برداری از ماشین های کشاورزی نظرات متعددی وجود دارد که غالباً وجوه مشترک و مشابهی دارند که در زیر به آن اشاره می شود:

امیدی (۱۳۸۱) به نقل از صالحی (۲) نظام های بهره برداری از ماشین های کشاورزی را به سه دسته تقسیم کرده است:

الف) نظام بهره برداری خصوصی:

- نظام های بهره برداری اختصاصی - حقیقی
- نظام های بهره برداری اختصاصی - حقوقی

ب) نظام بهره برداری حرفه ای:

- ماشین داران حرفه ای
- شرکت های خدمات مکانیزاسیون

ج) نظام بهره برداری اختصاصی حرفه ای.

کاظمی در پژوهشی که در سال ۱۳۷۸ انجام داده به نقل از صالحی (۲) نظام های بهره برداری از ماشین های کشاورزی را به سه دسته تقسیم کرده است:

- x نظام تعاونی خدمات ماشینی تحت پوشش تعاون روستائی
- x نظام شرکت تعاونی مکانیزاسیون
- x نظام ماشین داران حرفه ای.

در بررسی که لویمی و همکاران (۱۳۸۱) به نقل از صالحی (۲) تحت عنوان تأثیر شرکت های خدمات مکانیزاسیون در توسعه مکانیزاسیون در خوزستان انجام دادند به نتایج زیر دست یافتند:

۱) این شرکت ها در بخش تأمین ماشین های مورد نیاز پایین تر از گروه های خصوصی ارائه دهنده خدمات ماشینی از نظر کمی کارایی داشته ولی نسبت به میانگین کل منطقه بالاتر بوده اند.

۲) در بخش ایجاد در نرخ مرسوم اجاره بهاء ماشین ها تأثیر مشخصی نداشتند.

۳) در بخش اشاعه تکنولوژی ماشین های مناسب و غیر مرسوم، در سطح دارنده عادی این ماشین ها موفق بودند و به عبارتی به دلایل مختلف، خود در جهت اشاعه و ترویج این تکنولوژی گام مؤثری را اعمال نکردند.

۴) در بخش الگو بودن برای سایر ارائه دهندگان خدمات ماشینی در منطقه جهت ترویج مدیریت صحیح در سرویس، نگهداری، تنظیم و به کار گیری ماشین ها به علت ضعف برنامه های آموزشی و حمایتی از طرف مراکز ذی ربط و نیز مشکلات داخلی شرکت ها کاملاً ناموفق بودند.

و در آخر این شرکت‌ها را صرفاً برای اشاعه تکنولوژی و یکی از راهکارهای عملی انتقال تکنولوژی به جامعه کشاورزی پیشنهاد کرده اند. با توجه به پژوهشی که نجفی (۵) انجام داده چنین اظهار کرده است که نظر به اهمیت خدمات ماشینی و لزوم حد اکثر ساختن قابلیت های زمان استفاده از ماشین های موجود و به لحاظ آن که توسعه مکانیزاسیون ارز بر می باشد، بهتر بود به جای واگذاری ماشین های کشاورزی به کشاورزان اینگونه ماشین ها در مراکز خدمات متمرکز شده و این مراکز طبق برنامه معین و با دریافت حق الزحمه خدمات ماشینی کشاورزان را انجام دهند. اما این احتمال وجود دارد که به لحاظ گسترش بوروکراسی و عدم انطباق فعالیت های کشاورزی با ساعات موظف اداری در عمل این کار با کارایی کمتری انجام گردد. در همین مرجع با اشاره به تحقیقی دیگر، به ارائه خدمات ماشینی در چهار روش زیر اشاره شده است:

۱- مالکیت ماشین کشاورزی

۲- اجاره ماشین های کشاورزی

۳- اجاره ماشین به نحوی که کاربر ماشین خود بهره بردار باشد

۴- رهن

مواد و روشها

از آنجا که این مقاله بررسی نقش تشکل های مکانیزاسیون در توسعه کشاورزی را هدف قرار داده است، در این بخش به ویژگی ها، اهمیت و وظایف تشکل ها که از طریق مطالعه اسنادی و کتابخانه ای جمع آوری شده است بسنده می کنیم.

ویژگی های عمومی نظام های بهره برداری مناسب و مطلوب در ایران

۱- دارا بودن عملکرد بالا در همه زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، فنی و زیست محیطی. این موارد شامل میزان بهره وری، سود، بازدهی عوامل تولید جلب مشارکت و رضایت حقیقی اعضاء، تأمین رفاه و ایجاد شرایط مناسب برای رشد آگاهی و ویژگی های شخصیتی آنها، انجام عملیات زیر بنایی به زراعی، کاربرد روش های و فنون نوین کشاورزی، بهره گیری صحیح از ماشین ها و استفاده مناسب از نهاده های کشاورزی، حفظ منابع و جلوگیری از ضایعات و غیره است. با توجه به اینکه موارد فوق جزء شاخص های توسعه کشاورزی به شمار می روند بنابراین می توان گفت که نظام های بهره برداری مناسب در ایران در تحقق اهداف توسعه کشاورزی جایگاه و نقش تعیین کننده ای دارند.

۲- برخورداری این نظام ها از سازمان و مدیریت علمی و تخصصی. رابطه بین اجزاء و عناصر درونی این نوع سازمان ها عقلایی بوده و بر معیارهایی صحیح استوار است. در چنین سازمان هایی نوع تصرف منابع و عوامل اصلی تولید چون زمین و ماشین ها، فرد یا شخصیت حقوقی است.

۳- یکپارچگی در اراضی و کشت. می توان گفت که نظام های بهره برداری مناسب در ایران حافظ یکپارچگی اراضی و الگوی کشت و مانع خردی و پراکندگی اراضی کشاورزی کشور هستند.

۴- دستیابی به سطح نسبتاً بالایی از اطلاعات. در این واحدها ترویج پذیری روش ها و فنون و نوآوری های کشاورزی بسیار سهل و آسان است. مدیریت علمی و تخصصی این واحدها برای

افزایش کمی و بهبود کیفی عملکرد واحد خود جویا، پذیرا و بعضاً مروج ایده های نوین اند. فراگیری و به کارگیری دانش فنون نوین، هم موجب افزایش میزان بهره وری با حفظ منابع و سود آوری این نوع واحدها می شود و هم نارسایی ها و نقایص روش ها و فنون را در عمل مشخص می سازد. به همین جهت نظام های بهره برداری نوین هر یک به عنوان یک کانون آموزش و ترویج عمل می کنند.

۵- به زراعی و انجام عملیات زیر بنایی و ایجاد زمینه مناسب برای استفاده صحیح از ماشین ها و کاربرد روش ها و فنون نهاده های نوین کشاورزی. این واحدها از سطح مکانیزاسیون بالایی برخوردارند. این امر لزوم انجام عملیات زیر بنایی و به زراعی برای بهره گیری مناسب از ابزار و ماشین های جدید کشاورزی را ایجاب می کند که طی آن اراضی در قطعات بزرگ و یکپارچه تسطیح می شوند. با ایجاد راه های ارتباطی و زهکشی، زمینه برای کشت اراضی به صورت یکپارچه و با بهره گیری از روش های جدید فراهم می شود.

۶- برخورداری از نیروی انسانی نسبتاً باسواد و آگاه. این افراد حداقل در سطح مدیریت از لحاظ ویژگی های شخصیتی رشد یافته اند و توان علمی و تخصصی لازم را برای کاربرد تکنولوژی دارند.

اهمیت شکل های خدمات مکانیزاسیون در بخش کشاورزی

اهمیت و اجتناب ناپذیر بودن استفاده از ماشین ها در عملیات مختلف کشاورزی (آماده سازی زمین، کاشت، داشت، برداشت و ...) از یک

سو و قیمت بالای ماشین های کشاورزی و عدم توان خرید کشاورزان (و گاهی به صرفه نبودن) از سویی دیگر، حمایت و خدمات رسانی به واحدهای خرده دهقانی و سامان بخشیدن به خدمات پس از فروش ماشین های کشاورزی، کاربرد ماشین ها و ادوات به صورت جمعی و در رقابت با واحدهای ارائه دهنده خدمات مکانیزه (تشکل ها، تعاونی ها) به صورت اختصاصی را ضروری می نمایاند.

ماشین های کشاورزی از طریق افزایش سطح زیر کشت، امکان پذیر ساختن کشت فشرده و متراکم (چند کشتی)، افزایش سرعت عملیات اجرایی روی زمین، بهبود کیفیت عملیات زراعی و به زراعی، کاهش ضایعات محصول و منابع و کاهش هزینه های عملیاتی به افزایش تولید و درآمد کشاورزان و در نتیجه بخش کشاورزی، خدمات ارزنده ای را انجام می دهد. متأسفانه استفاده نامناسب و ناسازوار از ماشین ها و ادوات، عدم جایگزینی ماشین های مستهلک، کاهش حجم توزیع ماشین ها و ادوات در سال های اخیر، کمبود واحدهای خدمات تعمیر و نگهداری ماشین و همچنین ناکارآمدی بازار فعالیت های خدمات ماشین های کشاورزی نسبت به جذب نیروهای متخصص، موجب شده است تا از ماشین ها به نحو احسن استفاده نشود.

ماشین که می تواند عامل صرفه اقتصادی و کاهش هزینه تولید، استفاده پایدار و کارا از زمان و منابع به خصوص منابع آب و خاک باشد، نتوانسته است رسالت خویش را در این عرصه به نحو احسن به انجام برساند که این نتیجه عدم وجود برنامه های مدون و صحیح جامع نگر یا اجرای نامناسب برنامه های کوتاه مدتی است که

باعث شده بازده استفاده از توان ماشین (با نگاهی خوشبینانه) بالاتر از ۵۰٪ (نرود (۱)). اجرای این برنامه ها به علت محدودیت های مختلفی که در سر راه مکانیزاسیون قرار دارد دچار اشکالاتی شده است. از مهمترین این محدودیت ها چنان که در مبحث گذشته ذکر شد نوع نظام بهره برداری دهقانی و خرد است که هسته و بدنه اصلی ساختار کشاورزی کشور را تشکیل می دهد. نوع نظام بهره برداری بنا به دلایل مختلف فنی و اقتصادی، کاربرد ماشین های کشاورزی و توسعه مکانیزاسیون را در کشور با مشکل روبرو ساخته است. ضعف بنیه مالی، گرانی ماشین ها و ادوات، پراکندگی، کوچکی اراضی و فقدان یک عظم ملی در چارچوب تدوین، اجرا و ارزیابی برنامه های فراگیر و زمان بندی شده از جمله محدودیت ها بر سر راه توسعه مکانیزاسیون می باشند.

با توجه به اهمیت مکانیزاسیون در افزایش کمی و کیفی تولید محصولات کشاورزی اجتناب ناپذیر بودن، گسترش و توسعه آن در کشور از یک سو و وجود محدودیت های مختلف استفاده از ماشین در بهره برداری های خرد و دهقانی از سوی دیگر، باعث شده که ایجاد شکل های مکانیزاسیون مورد توجه برنامه ریزان و دست اندرکاران قرار گیرد. به طوری که توسعه این شکل ها در دوران برنامه های دوم و سوم توسعه در دستور کار مرکز توسعه مکانیزاسیون قرار گرفت. براساس آمار و اطلاعات مندرج در گزارش اجرایی پروژه شکل های ارائه دهنده خدمات مکانیزاسیون کشاورزی، در ابتدای برنامه سوم ۱۸۱۷ شکل وجود داشت که در سال ۱۳۸۰، تعداد ۱۲۸۴ شکل به صورت فعال و نظارت شده از طرف مرکز توسعه مکانیزاسیون

کشاورزی شناخته شده بود. براساس آخرین آمار تعداد ۴۷۵ شکل دیگر نیز در طول سال های ۱۳۷۹ تا ابتدای سال ۱۳۸۴ به تعداد مذکور اضافه شده اند که در کل ۲۲۹۲ شکل تا کنون به ثبت رسیده اند.

نظر به سابقه نه چندان طولانی و تجربه کم این شکل ها و عدم حمایت جدی دولت از آنها تاکنون این شکل ها نتوانسته اند آنچنان که باید نقش کلیدی خویش را ایفاء نمایند. با توجه به این که در برنامه ۵ ساله چهارم مقرر شده است تعداد ۱۱۰۰ واحد مکانیزاسیون کشاورزی در کل کشور ایجاد گردد، جهت بهره برداری صحیح و پایدار از چنین واحدهایی نیاز به حمایت جدی دولت احساس می شود. لازم به ذکر است طی ارزیابی هایی که توسط مرکز توسعه از واحدهای مکانیزاسیون در استان های فارس، اصفهان، مرکزی، مازندران، کرمان، تهران، ارومیه و بوشهر به عمل آورده، مشاهده شده است که تعدادی از واحدهای مکانیزاسیون کشاورزی بر اثر عدم حمایت کامل دستگاه های ذی ربط منحل گردیده اند. بنابراین در صورتی که واحدهای مکانیزاسیون موجود (تشکل های فعال) حمایت نشوند، انحلال اکثر آنها دور از انتظار نیست. در جدول شماره ۱ وضعیت فعالیت های این شکل ها در سال های اخیر مشاهده می شود (۱).

با توجه به آمار ارائه شده در جدول مشاهده می شود که مجموعاً ۱۴۸۷ شکل در کشور مشغول به ارائه خدمات هستند که البته تعدادی از همین شکل ها هم اکنون فعال نیستند. همچنین مشاهده می شود که بسیاری از آمارها نیز موجود نیست (که در جدول با نماد علامت سؤال نشان داده شده است). همه این موارد

گویای این امر است که در زمینه نظام‌های بهره برداری ماشین‌های کشاورزی (تشکل‌ها) تحقیقات بسیار کمی صورت گرفته است. حتی هم اکنون در کشور، معیار مناسبی جهت ارزیابی این تشکل‌ها از نظر کمیت و کیفیت وجود ندارد، به گونه‌ای که مشخص نیست آیا این تعداد تشکل برای اراضی تحت پوشش کافی است یا خیر؟

اهداف ایجاد تشکل‌های خدمات مکانیزاسیون

الف) فنی

۱- افزایش بهره‌وری و کارایی ماشین‌ها در بخش کشاورزی از طریق به‌کارگیری ماشین و استفاده از نیروی متخصص (فارغ‌التحصیلان کشاورزی)

۲- گسترش و توسعه خدمات ماشین‌های کشاورزی و خدمات وابسته به نقاط دور افتاده

۳- ایجاد اشتغال از طریق به‌کارگیری نیروی کار متخصص و ماهر (فارغ‌التحصیلان کشاورزی)

۴- کنترل و نظارت بیشتر به نحوه خدمات رسانی و نحوه فعالیت ماشین‌ها به نحو احسن. (با توجه به کنترل و نظارت بر ارائه خدمات مطلوب به کشاورزان و همچنین لحاظ نمودن استانداردهای مطلوب برای جلوگیری از تخریب محیط زیست)

۵- سامان‌دهی خدمات پس از فروش ماشین‌ها از طریق ارائه این خدمات توسط تشکل‌ها یا نظارت بر آنها توسط تشکل‌ها

۶- سامان‌دهی خدمات قابل ارائه به این تشکل‌ها از طریق ایجاد تشکل‌های صنفی ارائه خدمات و حمایت لازم از طریق صنوف نظیر بیمه و ...

۷- آموزش روش‌های مکانیزه به کشاورزان و بالا رفتن بازده کار و سود کشاورزان خرده‌پا

ب) اقتصادی

۱) ایجاد گسترش صنوف، اتحادیه، جمعیت‌ها و همچنین شبکه‌سازی برای تشکل‌های مکانیزاسیون و ارائه خدمات زیر به آنها:

۱- ۱) ارائه خدمات در جهت ثبت، اخذ تسهیلات و اعتبارات

۱- ۲) ارائه خدمات حمایتی نظیر آموزش، اطلاع‌رسانی و ...

۱- ۳) ارائه خدماتی تضمینی نظیر بیمه و ...

۱- ۴) ایجاد شبکه‌های حمایتی خدماتی

ضرورت‌های گسترش تشکل‌های مکانیزاسیون در عرصه فعالیت‌های خدمات ماشین‌های کشاورزی و خدمات وابسته

۱- پایین بودن بهره‌وری ماشین‌ها در بخش کشاورزی به علت:

الف) کوچک بودن قطعات و پراکندگی در واحدهای خرد دهقانی و عدم صرفه اقتصادی برای خرید تراکتور توسط افراد در این واحدها

ب) عدم وجود مهارت لازم و کافی و به‌کارگیری ماشین‌ها توسط افراد غیر متخصص در واحدهای انفرادی.

جدول ۱ - وضعیت ارائه خدمات مکانیزاسیون کشاورزی تا پایان سال ۱۳۸۴

تعداد فروشگاه	خدمات ماشین های کشاورزی				تعداد کمباین داران حرفه ای	تعداد رانندگان حرفه ای تراکتور	تعداد تشکل های مکانیزه فعال	استان
	تعمیرگاه ثابت		تعمیرگاه سیار					
	تعداد	نفر	تعداد	نفر				
۱۲۹	۲۷	۲۱	۶۰۲	۲۷۰	؟	۷۶۰۴	۴۲	آذربایجان شرقی
۶۴	۲۹	۲۳	۵۳۴	۲۱۲	۴۴۷	۵۶۶۲	۳۳	آذربایجان غربی
۸۷	۱۰	۷	۴۴۸	۱۸۵	۷۱۰	۲۳۶۰	۴۷	اردبیل
۱۰۹	۳۴	۱۸	۶۰۸	۲۲۱	؟	؟	۸۳	اصفهان
۲۲	۵	۳	۵۳	۲۷	۴۰	۱۵۱۰	۳۹	ایلام
۱۹	۵۶	۳۷	۲۱	۱۴	۱۲	۹۲۰	۱۰	بوشهر
۱۹	۵۶	۳۷	۲۷	۱۴	۱۲	۹۲۰	۲۴	تهران
۲۳	؟	؟	؟	؟	۱۱	۱۵۵۰	۱۲۵	چهارمحال و بختیاری
۴۰۰	۸۰	۴۵	۱۶۰۰	۴۵۰	؟	۶۰۰۰	۲۳۷	خراسان
۵۰	۴۷	۳۴	۳۴۶	۱۲۹	۲۸۳	۴۱۱۸	۶۰	خوزستان
۲۴	۴۴	۳۴	۱۷۶	۸۶	؟	۱۸۰۳	۱۷	زنجان
۲۵	۴	۲	۱۰۲	۴۳	۱۲۷	۸۵۳	۲۸	سمنان
۱۰	؟	؟	۱۸	۱۳	؟	؟	۷۳	سیستان و بلوچستان
؟	؟	۲	؟	۵۹	؟	۱۱۳۶	۲۴۰	فارس
۲۳	۲۳	۱۸	۱۶۷	۷۰	؟	۱۶۷۲	۳۸	قزوین
۸	۱	۱	۲۱	۱۱	۶۵	۱۴۹	۱۶	قم
۵۴	۱۳۸	۵	۱۸۱	۷۹	۵۰۰	۶۰۰۱	۳۵	کردستان
۵۰	۷۹	۶۵	۱۴۸	۱۰۶	۳۹۵	۳۷۸۸	۴۸	کرمانشاه
۶	۳	۳	۱۷	۱۰	۳۰	۱۲۰۰	۳۰	کهگیلویه و بویراحمد
۱۵۰	۲۴	۲۲	۷۵۴	۳۰۹	۱۲۲۲	۲۱۱۵	۲۳	گلستان
۱۵۶	۲۲	۵۷	۹۱۲	۵۲۸	۳	۶۳۳	۵۸	گیلان
۴۱	۱۲	۵	۱۰۵	۶۵	۹۳	۴۰۵۴	۱۹	لرستان
۳۰۳	۱۶۲	۱۲۵	۱۰۷۸	۷۴۳	۷۷۰	۶۹۱	۸	مازندران
۳۵	۴۵	۳۷	۱۲۱	۷۹	۱۲۰	۳۳۲۰	۳۳	مرکزی
۲۰	۷۳	۳۹	۸۱	۳۹	۱۹	۱۰۹۸	۱۵	هرمزگان
۱۱۸	۷۲	۳۶	۱۸۹	۶۴	۳۴۵	۶۳۲۱	۳۶	همدان
۲۵	۱۰	۸	۱۱۲	۵۲	۳۰	۱۶۴۲	۵۰	یزد
۲۰۰۱	۱۱۱۷	۷۴۳	۸۵۱۴	۳۹۱۰	۵۲۳۴	۶۸۷۹۵	۱۴۸۷	جمع کل

ج) عدم وجود نیروهای ماهر کافی برای ارائه خدمات پس از فروش و تعمیر ماشین ها (به خصوص در فصل کار)

۲- پایین بودن کیفیت و کمیت خدمات به کشاورزان در اقصی نقاط کشور

۳- لزوم برداشتن گامی در جهت خصوصی سازی و سپردن فعالیت های مختلف به بخش خصوصی و تشکل ها

۴- لزوم ایجاد اشتغال و فرصت های شغلی برای جوانان ماهر و تحصیل کرده

۵- لزوم ارائه بهتر خدمات به فعالان در عرصه ارائه خدمات ماشین های کشاورزی و خدمات وابسته نظیر آموزش، اعتبارات، تسهیلات، بیمه و غیره

۶- عدم توان وضعف بنیه مالی کشاورزان خرده پا برای خرید ماشین ها و ادوات کشاورزی و لزوم استفاده آنها از خدمات اجاره ای یا شرکتی (تعاونی)

۷- کنترل و نظارت آسان تر بر عملکرد تشکل ها در خدمات رسانی به بهره برداران و همچنین کنترل آنها برای لحاظ نمودن استانداردهای حفظ منابع خاک، آب، منابع طبیعی و زیست محیطی.

مشکلات و تنگناهای تشکل های خدمات مکانیزه

۱- تحویل یا توزیع بی رویه تراکتور به کشاورزان در حوزه فعالیت تشکل ها

۲- صدور مجوز تشکیل واحدهای مکانیزاسیون توسط ارگان های مختلف به شرح ذیل:

الف) وزارت تعاون (اداره کل تعاون در سطح استان ها)

ب) سازمان تعاونی روستایی

د) مرکز توسعه مکانیزاسیون کشاورزی تعداد مراکز تصمیم گیرنده در ایجاد تشکل ها یکی از مهمترین عوامل آسیب پذیری تشکل ها و عدم برنامه ریزی در سطح کلان است.

۳- عدم ارائه آموزش های لازم در خصوص کاربری، سرویس، نگهداری و تعمیرات به ویژه آموزش طرز کار تراکتورهای جدید با تکنولوژی بالا که گاهی مشاهده شده روش بهره برداری از تراکتورهای جدید مانند تراکتورهای سابق بوده و کاربرها اطلاع کافی در خصوص به کارگیری آنها ندارند.

۴- عدم سازگاری شرکای واحد مکانیزاسیون که بر اثر ضعف مدیریت گاهی اوقات منجر به انحلال آنها گردیده است.

۵- عدم پرداخت هزینه خدمات ارائه شده توسط کشاورزان پس از اتمام کار (به دلیل نداشتن نقدینگی و یا نسیه کاری)

۶- عدم وجود تعمیرگاه های مجهز و همچنین تعمیر کار مجرب (به دلیل اینکه آموزش های لازم را اخذ نکرده اند، تعمیرات غیر استاندارد صورت گرفته و گاهی تراکتور در فرصت کوتاه چندین بار باز و بسته می شود).

۷- عدم دسترسی به قطعات یدکی اصلی که این موضوع تعداد تعمیرات را بالا برده و خسارات قابل توجهی را به دستگاه وارد می سازد و همچنین واحد مکانیزاسیون باید هزینه زیادی را متحمل شود.

۸- عدم دسترسی به دریافت وام اضطراری در صورت نیاز

۹- عدم وجود ماشین های مناسب (کاشت، داشت و برداشت)

- ۹- برنامه ریزی جهت آموزش فنی و تخصصی پرسنل واحدهای مذکور
- ۱۰- تخصیص ردیف اعتباری مخصوص ایجاد واحدهای مکانیزاسیون فعال موجود

نتیجه گیری و پیشنهادها

اگر قرار است که کشاورزی محور توسعه اقتصادی کشور باشد، باید مکانیزاسیون به عنوان هسته این محور مورد توجه قرار گیرد. همانگونه که ذکر شد متأسفانه کشور ما، با مشکلاتی که در پیش دارد (فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ...) شاید نتوان در کوتاه مدت شاهد تغییرات اساسی در روند مکانیزاسیون کشور بود، اما به نظر می‌رسد بهترین و مؤثرترین راه برای تسریع این روند و رسیدن به مطلوب‌های معقول، تشکیل شرکت‌های تعاونی و دیگر شکل‌های مکانیزاسیون باشد. با توجه به اینکه در این زمینه (نظام‌های بهره‌برداری ماشین‌های کشاورزی) تحقیقات بسیار کمی انجام شده و هنوز نقش و جایگاه این شکل‌ها نه در بخش خصوصی و نه در بخش دولتی مشخص نیست، لذا پیشنهاد می‌شود تا دانشجویان و محققان با بررسی‌ها و تحقیقات بیشتر و شناسایی معیارها و مقایسه آن با دیگر کشورها راه حلی مناسب و منطقی جهت توسعه این شکل‌ها و نهادینه کردن آن پیدا کنند.

- ۱۰- عدم کیفیت ادوات و ماشین‌های کشاورزی تولید داخل و همچنین گران بودن آنها
- ۱۱- پرداخت حق بیمه ۳۰ درصد به سازمان تأمین اجتماعی
- ۱۲- بالا بودن تسهیلات بانکی و پایین بودن زمان بازپرداخت وام

موارد حمایتی ایجاد شکل‌های مکانیزاسیون (خدمات قابل ارائه به شکل‌ها توسط دولت)

- ۱- اعطای تسهیلات کم بهره بلندمدت جهت احداث تأسیسات و خرید ماشین‌ها
- ۲- تسریع در پرداخت تسهیلات از طریق منابع اعتباری
- ۳- در اختیار قرار دادن ماشین‌ها به‌ویژه تراکتور و کمباین بدون نوبت
- ۴- شماره‌گذاری تراکتورها و بیمه کردن آنها و قبول ماشین‌ها به جای وثیقه از طرف مسئولان منابع اعتباری
- ۵- ایجاد صندوق اعتباری جهت پرداخت به موقع هزینه‌های خدمات مکانیزه به واحدهای مکانیزاسیون
- ۶- حذف بیمه و مالیات و یا پرداخت درصدی از آن توسط وزارت جهاد کشاورزی
- ۷- اجازه تغییر کاربری جهت احداث تأسیسات واحد مکانیزاسیون با توجه به گواهی تأسیس صادره از طریق سازمان جهاد کشاورزی
- ۸- صدور مجوز و در اختیار گذاشتن نهادها و کشاورزان جهت توزیع و فروش به کشاورزان منطقه

منابع

- ۱- بی‌نام. (۱۳۸۴). آمار منتشره ازدفتر سازماندهی و بهبود نظامهای بهره برداری مرکز توسعه مکانیزاسیون (۱۳۸۴)
- ۲- صالحی، م.ع. (۱۳۸۲). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز.
- ۳- عبداللهی، م. (۱۳۷۷). نظام های بهره برداری کشاورزی در ایران. انتشارات وزارت جهاد کشاورزی
- ۴- لهسایی زاده، ع. (۱۳۷۳). فن آوری مناسب برای نظامهای بهره برداری ایران. مجله زیتون، شماره ۱۲۲.
- ۵- نجفی، ب. (۱۳۷۶). بررسی وضعیت موجود و دیدگاههای کشاورزان در باره مکانیزه کردن نسبی کشاورزی. مدیریت طرح و برنامه ریزی.
- ۶- نصیری، م. (۱۳۸۴). یکپارچه سازی اراضی و آموزش نیروی انسانی زیر بنای توسعه مکانیزاسیون کشاورزی. دومین کنفرانس دانشجویی مهندسی ماشینهای کشاورزی و مکانیزاسیون

Studying the Role of Mechanization Cooperatives in Agriculture Sector Development

Abstract

Approximately, 18 million hectare of arable agricultural land is available in Iran, most of which are used as scattered and with different sizes. This scattered ness in landlord-peasant system, prior to the land reform act, was caused due to natural, economical, social and political factors. This has also made the use of scientific, technical and technological achievements hard or impossible to apply. Also, investment in agriculture sector in areas such as research, communication and inputs has adversely been affected. Land scattered ness is one of the obstacles for progress, agricultural development and rural community. The concept of land consolidation, in turn, means the consolidation or harmonization of all agricultural activities such as preparation of the field, seed, fertilizer, pesticide, machineries and maintenance, use of equipment, farm management and marketing the agricultural products. This happens in such a way to enhance the power of production and adjust the type of crop to the needs of the society. Since the use of agricultural machines is unavoidable, due to the high prices of machineries and the low purchasing power of farmers, application and use of machines via cooperatives and private sector is a probable solution and is recommended. This will support the rustic community and eases the accessibility to the services to small landowners. Also, after sale services to the farmers and competing with other cooperatives are extra reasons to believe that this approach is the best for the current situation in Iran. In this study, the role of cooperatives in agricultural development and difficulties encountered are discussed.

Keywords: Mechanization, Cooperative, Agricultural machineries